

Εμπλουτισμός Συστάδας

Το πράσινο και το γκρίζο



ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Άγγελος Σικελιανός, Το πρωτοβρόχι

Σκυμμένοι από το παραθύρι...
Και του προσώπου μας οι γύροι
η ίδια μας ήτανε ψυχή.
Η συννεφιά, χλωμή σα θειάφι,
θάμπωνε αμπέλι και χωράφι·
ο αγέρας μέσ' από τα δέντρα
με κρύφια βούιζε ταραχή·
η χελιδόνα, με τα στήθη,
γοργή, στη χλόη μπρος-πίσω εχύθη·
κι άξαφνα βρόντησε, και λύθη
κρουνός, χορεύοντα η βροχή!
Η σκόνη πήρ' ανάερο δρόμο...
Κ' εμείς, στων ρουθουνιών τον τρόπο,
στη χωματίλα τη βαριά
τα χείλα ανοίξαμε, σα βρύση
τα σπλάχνα νά μπει να ποτίσει
(όλη είχε η βροχή ραντίσει
τη διψασμένη μας θωριά,
σαν την ελιά και σαν το φλόμο¹).
κι ο ένας στ' αλλουνού τον ώμο
ρωτάαμε: «Τ' είναι πόχει σκίσει
τον αέρα μύρο, όμοιο μελίσει;
Απ' τον πευκιά το κουκουνάρι,
ο βάρσαμος ή το θυμάρι,
η αφάνα ή η αλυγαριά;»
Κι άχνισα - τόσα ήταν τα μύρα -
άχνισα κ' έγινα όμοια λύρα,
που χάιδευ' η άσωτη πνοή...
Μου γιόμισ' ο ουρανίσκος γλύκα·
κι ως τη ματιά σου ξαναβρήκα,
όλο μου το αίμα ήταν βοή!...
Κ' έσκυψ' απάνω από τ' αμπέλι
που εσειόνταν σύφυλλο, το μέλι
και τ' άνδι ακέριο να του πιω·

¹ φλόμος: είδος φυτού, βότανο.

- βαριά τσαμπιά και οι λογισμοί μου,
βάτοι βαθιοί οι ανασασμοί μου -
κι όπως ανάσαινα, απ' τα μύρα
δε μπόρεια να διαλέξω ποιο!

Μα όλα τα μάξεφα, τα πήρα,
και τά 'πια, ωσάν από τη μοίρα
λύπη απροσδόκητη ή χαρά.
Τά 'πια· κι ως σ' άγγιξα τη ζώνη,
το αίμα μου γίνηκεν αηδόνη,
κι ως τα πολύτρεχα νερά!...

Ο ποιητής **Άγγελος Σικελιανός** (1884-1951) γεννήθηκε στη Λευκάδα στις 14 Μαρτίου 1884. Ήταν το τελευταίο από τα επτά παιδιά του Ιωάννη Σικελιανού και της Χαρίκλειας Στεφανίτση. Αποφοίτησε από το τετρατάξιο γυμνάσιο το 1900 και τον επόμενο χρόνο εγγράφηκε στη Νομική Σχολή της Αθήνας, χωρίς ωστόσο να ολοκληρώσει ποτέ τις σπουδές του. Πραγματοποίησε αρκετά ταξίδια και γρήγορα στράφηκε στην ποίηση και το θέατρο. Δημοσίευσε τα πρώτα του ποιήματα στα λογοτεχνικά περιοδικά Διώνυσος και Παναθήναια. Σταθμός στη ζωή του υπήρξε η γνωριμία του το 1905 με την Εύα Πάλμερ -η οποία σπούδαζε στο Παρίσι ελληνική αρχαιολογία και χορογραφία- την οποία παντρεύτηκε το 1907 στις ΗΠΑ. Το 1909 δημοσίευσε την πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο *Αλαφροϊσκιωτος*. Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων (1912-1913), ο Α. Σικελιανός θα επιστρατευτεί και θα συμμετάσχει ως απλός στρατιώτης στο μέτωπο της Ηπείρου. Ακολούθησε μια περίοδος έντονης αναζήτησης, που καταλήγει στην έκδοση των τεσσάρων τόμων της ποιητικής συλλογής *Πρόλογος στη Ζωή, Η Συνείδηση της Γης μου* (1915), *Η Συνείδηση της Φυλής μου* (1915), *Η Συνείδηση της Γυναίκας* (1916) και *Η Συνείδηση της Πίστης* (1917). Ακολουθούν ακόμα τα χαρακτηριστικά ποιήματα «Το Πάσχα των Ελλήνων» και «Μήτηρ Θεού» (1917 - 1920), καθώς και διάφορες συνεργασίες του με λογοτεχνικά περιοδικά της εποχής. Το έργο του διακρίνεται από έντονο λυρισμό και ιδιαίτερο εκφραστικό πλούτο. Η αρχαιοελληνική πνευματική ατμόσφαιρα απασχόλησε βαθιά τον Α. Σικελιανό και συνέλαβε την ιδέα να δημιουργηθεί στους Δελφούς ένας παγκόσμιος πνευματικός πυρήνας («Δελφική Ιδέα»). Για τον σκοπό αυτό, με τη συμπαράσταση και την οικονομική αρωγή της γυναίκας του, δίνει πλήθος διαλέξεων και δημοσιεύει μελέτες και άρθρα. Παράλληλα, οργανώνει τις «Δελφικές Εορτές» στους Δελφούς με τις παραστάσεις του *Προμηθέα Δεσμώτη* (1927) και των *Ικέτιδων* (1930) του Αισχύλου να ανεβαίνουν στο αρχαίο θέατρο. Οι Δελφικές Εορτές οδήγησαν σε οικονομική καταστροφή και χωρισμό του ζεύγους. Το 1939 του απονεμήθηκε το Κρατικό Λογοτεχνικό Βραβείο για το σύνολο του ποιητικού του έργου. Υπήρξε πέντε φορές υποψήφιος για το βραβείο Νομπέλ Λογοτεχνίας. Πέθανε στην Αθήνα στις 19 Ιουνίου 1951 και τάφηκε στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών.

Πηγή: Φωτόδεντρο

δραστηριότητες

1. Κεντρικό θέμα του ποιήματος είναι το πρωτοβρόχι. Με ποιες διαφορετικές εικόνες το παρουσιάζει ο ποιητής και ποια συναισθήματα σας προκαλούν;
2. Φαντάσου πως στέκεσαι στο παράθυρο του δωματίου σου και παρακολουθείς τις πρώτες στάλες της βροχής του φθινοπώρου. Γράψε στο ημερολόγιό σου (σε 100 περίπου λέξεις) τις σκέψεις σου.



ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Κώστας Βάρναλης. [Να σ' αγναντεύω...]

Να σ' αγναντεύω, θάλασσα, να μη χορταίνω,
απ' το βουνό ψηλά
στρωτήν και καταγάλανη και μέσα να πλουταίνω
απ' τα μαλάματά σου τα πολλά.

Να 'ναι χινοπωριάτικον απομεσήμερ', όντας 5
μετ' άξαφνη νεροποντή
χιμάει μέσ' απ' τα σύννεφα θαμπωτικά γελώντας
ήλιος χωρίς μαντί.

Να ταξιδεύουν στον αγέρα τα νησάκια, οι κάβοι, 10
τ' ακρόγιαλα σα μεταξένιοι αχνοί
και με τους γλάρους συνοδείά κάποτ' ένα καράβι
ν' ανοίγουν να το παίρνουν οι ουρανοί.

Ξανανιωμένα απ' το λουτρό να ροβολάνε κάτω 15
την κόκκινη πλαγιά χορευτικά
τα πεύκα, τα χρυσόπευκα, κι ανθός του μαλαμάτου
να στάζουν τα μαλλιά τους τα μυριστικά·

κι αντάμα τους να σέρνουνε στο φωτεινό χορό τους 20
ώς μέσα στο νερό
τα ερημικά χιονόσπιτα — κι αυτά μες στ' όνειρό τους
να τραγουδάνε, αξύπνητα καιρό.

Έτσι να στέκω, θάλασσα, παντοτινέ έρωτά μου,
με μάτια να σε χαίρομαι θολά
και να 'ναι τα μελλούμενα στην άπλα σου μπροστά μου,
πίσω κι αλάργα βάσανα πολλά.

Ός να με πάρεις κάποτε, μαριόλα συ, 25
στους κόρφους σου αφηλά τους ανδισμένους
και να με πας πολύ μακριά απ' τη μαύρη τούτη Κόλαση,
μακριά πολύ κι από τους μαύρους κολασμένους...

Ο **Κώστας Βάρναλης** (1884-1974), ποιητής, θεατρικός συγγραφέας και κριτικός, γεννήθηκε στον Πύργο της Ανατολικής Ρωμυλίας (σημερινό Burgas της Βουλγαρίας). Σπούδασε Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και έζησε τα πιο δημιουργικά χρόνια του ως συγγραφέας στη Γαλλία. Μαζί με τους συγχρόνους του Ν. Καζαντζάκη και Άγγελο Σικελιανό, ο Βάρναλης γεφυρώνει τη γενιά του Παλαμά με τη Γενιά του '30. Η ιδιοφυής αποδόμηση της αρχαιοελληνικής παράδοσης συνδυασμένη με τα ανθρωπιστικά ιδεώδη της κοινωνικής ελευθερίας και δικαιοσύνης αναδεικνύουν τον Βάρναλη σε εξαιρετική και επαναστατική λογοτεχνική μορφή. Στα διασημότερα έργα του περιλαμβάνονται: *Το Φως που καίει* (1922), *Σκλάβοι Πολιορκημένοι* (1927), *Η Αληθινή απολογία του Σωκράτη* (1931) και η σημαντική κριτική μελέτη *Ο Σολωμός χωρίς μεταφυσική* (1925). Τιμήθηκε με το βραβείο Λένιν το 1959.

Πηγή: Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών Αθηνών (ΑΣΚΣΑ)

δραστηριότητες

1. Ποια συναισθήματα και σκέψεις προκαλεί στο ποιητικό υποκείμενο η θέα της θάλασσας;
2. Επιλέξτε μία ή δύο εικόνες του ποιήματος, που σας αρέσουν, και γράψτε μια σύντομη ιστορία (80-100 λέξεις) με τίτλο «Θάλασσά μου».



ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Τέλλος Άγρας Η Άνοιξη, περαστικά...

Η Άνοιξη, περαστικά
απ' το σπίτι,
έσυρε μια χαρακιά
στο φεγγίτη.

Χάραξε κλαδιά πλεχτά
σα γαιϊτάι,
και τα φύλλα τα δετά
σε στεφάνι,

και τ' αγέρι όταν περνά
στα κοτσάνια,
κάνουν όλα, ταπεινά,
μια μετάνοια.

Πέρασε απ' τις γνωστικές
τις κοπέλες
κι άνθισαν ποδιές λευκές
και κορδέλες.

Άγιασε τα χρώματα
–μ' άγια μύρα–
κι είν' ευκές τα χρώματα,
γύρα γύρα.

Πήγε κι απ' την εξοχή
κι απ' το ρέμα,
– κι όλοι οι φράχτες, οι φτωχοί,
τρέχουν αίμα.

Τώρα ο δρόμος της μακριά
θα τη βγάλει,
κει που βρέχει τη στεριά
τ' ακρογιάλι,

στα νερά τα χαμηλά,
κούφια, λίγα,
για να βάλει μια λιλά,
μια ίσια ρίγα.

Άδειασε κι εδώ κι εκεί
τόσα δώρα
και σα Μοίρα στοργική
φεύγει τώρα
– στην καλή της ώρα!

Ο συμβολιστής ποιητής **Ευάγγελος Ιωάννου** (1899-1944) έγινε γνωστός με το φιλολογικό ψευδώνυμο **Τέλλος Άγρας**. Γεννήθηκε στην Καλαμπάκα, όπου υπηρετούσε τότε ως σχολάρχης ο πατέρας του Γεώργιος Ιωάννου. Η μητέρα του λεγόταν Ειρήνη Βλάχου, ενώ ο μικρότερος αδερφός του Χρήστος. Το 1906 μετακόμισαν οικογενειακώς στο Λαύριο, όπου ο ποιητής τελείωσε το Δημοτικό και το Ελληνικό Σχολείο. Το 1907 πρωτοεμφανίζεται στη στήλη της αλληλογραφίας του περιοδικού *Η Διάπλασις των Παίδων* και από το 1911 έγραφε τακτικά στη στήλη συνεργασίας συνδρομητών του περιοδικού με το ψευδώνυμο Τέλλος Άγρας. Το 1916 αποφοίτησε από το Γυμνάσιο και γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, απ' όπου έλαβε το πτυχίο του το 1923. Τον Μάιο του ίδιου χρόνου γράφει στη *Διάπλαση των Παίδων* το πεζογράφημα *Αποχαιρετισμός*. Συνεργάζεται και με άλλα περιοδικά, όπως με τη *Λύρα*, τον *Βωμό*, τους *Νέους* κ.ά. Το 1918 βραβεύεται στο Σεβαστοπούλειο διαγωνισμό, ενώ κερδίζει και βραβείο στο διαγωνισμό διηγήματος του περιοδικού *Εσπερία* στο Λονδίνο. Το 1921 έδωσε διάλεξη για τον Καβάφη στην αίθουσα του Ελληνικού Ωδείου. Την ίδια χρονιά μεταφράζει τις *Στροφές* του γαλλόφωνου Έλληνα ποιητή Ζαν Μορεάς (Jean Moreas). Το 1924 εργάστηκε στο Υπουργείο Γεωργίας και το 1927 διορίστηκε στην Εθνική Βιβλιοθήκη, θέση που παρέμεινε ως τον θάνατό του. Γράφει συχνά στο περιοδικό *Νέα Εστία*, της οποίας διετέλεσε και αρχισυντάκτης για ένα διάστημα, ενώ δημοσιεύει κείμενά του στα περιοδικά *Ελληνικά Γράμματα*, *Νέα Ζωή*, *Αλεξανδρινή Τέχνη*, το *Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου* και σε πολλά άλλα έντυπα, καθώς και στη *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια του Πυρσού*. Το 1934 κυκλοφόρησαν *Τα βουκολικά και τα εγκώμια*, η πρώτη ποιητική του συλλογή και το 1939 η δεύτερη με τίτλο *Καθημερινές*, που τιμήθηκε το 1940 με το Κρατικό Βραβείο Ποίησης. Στη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής χειροτέρεψε η ευαίσθητη κατάσταση της υγείας του. Το Νοέμβριο του 1944, χτυπημένος από αδύσπαστη σφαίρα στον αστράγαλο, μεταφέρεται στο νοσοκομείο Ευαγγελισμού, όπου ξεψύχησε. Ποιήματά του μελοποιήθηκαν από τη Νένα Βενετσάνου και τον Νότη Μαυρουδή.

Πηγή: Φωτόδεντρο

δραστηριότητες

- α)** Ποια εικόνα του ποιήματος, κατά τη γνώμη σου, αντιπροσωπεύει τη μεταμορφωτική δύναμη της Άνοιξης στη φύση ή στον άνθρωπο;
β) Με ποιο εκφραστικό μέσο αποτυπώνεται ποιητικά;
- Να μεταγράψεις το ποίημα σε πεζό (100 λέξεις), στο οποίο η Άνοιξη θα έχει πρωταγωνιστικό ρόλο.



ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Ναπολέον Λαπαθιώτης, Τοπίο χειμωνιάτικο

Έν' αλλόκοτο φεγγάρι, σαν ένα κομμάτι πάγου,
πεθαμένο και στημένο μες στη μέση του πελάγου,

μια βουβή μεγάλη ξέρα, πιο γυμνή κι από παλάμη,
μ'ένα γέρικο θλιμμένο, τραγικό μικρό καλάμι,

Κι ένας ίσκιος – ένα κάτι, που δεν ξέρω τι έχει χάσει,
Κι από τότε φέρνει γύρα, μη μπορώντας να ησυχάση,

– παγωμένο, το χαμένο κι όλο φως εκείνο τρίο,
σιωπούσε κι αγρυπνούσε, μες στη νύχτα, μες στο κρύο...

Ο **Ναπολέον Λαπαθιώτης** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1888. Ο πατέρας του, μαθηματικός και στρατιωτικός (ως το βαθμό του αντιστράτηγου) διετέλεσε υπουργός Στρατιωτικών (1909) και η μητέρα του ήταν ανιψιά του Χ. Τρικούπη. Σπούδασε νομική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών καθώς και γαλλικά, αγγλικά, ιταλικά και μουσική. Δημοσίευσε ποίηση, κριτική, μεταφράσεις κ.ά. Συνεργάστηκε με πολλά περιοδικά της εποχής. Υπηρέτησε στον στρατό από το 1912 και ως ανθυπολοχαγός διερμηνέας γνώρισε τον Ε. Βενιζέλο στη Θεσσαλονίκη (1916). Το 1939 εξέδωσε επιλογή από ποιήματά του. Αυτοκτόνησε στις 8.1.1944.

Πηγή: Κωστίου, Κ. «Λαπαθιώτης, Ναπολέον». *Βιογραφικό Λεξικό Εκδοτικής Αθηνών*

δραστηριότητες

1. Να σημειώσετε τρεις διαφορετικούς εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο ποιητής και να εξηγήσετε τον ρόλο τους στο ποίημα.
2. Γράψτε ένα σύντομο διήγημα (100 περίπου λέξεις), σε πρώτο ενικό ρηματικό πρόσωπο, για ένα ανοιξιάτικο ή φθινοπωρινό τοπίο.